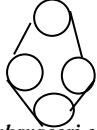

**UNITING CHURCH IN AUSTRALIA: LOTU COKOVATATI KO E OSITERELIA
KONIFEREDI NI VITI: KEI NA VEIVAVAKOSO LOTU VAKARISITO**

Tiseba 30, 2018 Sa sucu ko Jisu I [Christmas I]: Nodai naki meda veikilai dina sara [bonding-gathering and knowing each other-Base 1], me vakatorocaketaki ka vakavoui na noda bula vakayalo. Affirmation-sharing our spiritual journeys-Base 2] kei na noda cakacakataka se vakadewataka na veika eda sa rawata [caring/sharing-Base 3]. Sa vaka na qito na Baseball ka va na kena i cegucegu; e tolu na naki ni noda veitokani. Ni rawa kece eda sa rawata e dua na kai ka eda sa yacova nai naki ni qito se veitokani [Home Base].

NODA VEIKILAI

Me vakayacori e dua na porokaramu ka rawa ni yukea na noda veikilai vinaka.

Eda soqoni, lululu, veitalanoa ka veiwasei talanoa. Tekivu na soqo ena gunu ti se qai vakayacori ni oti na vuli. Me dau qarauni na vakayagataki ni sevusevu me kua ni vakadaroya na mai lotu ena Siga Tabu kei na nomu cakacaka

NODA BULA VAKAYALO

Ai Vakamacala lekaleka me baleta nai I Samuela: Meda raica mada na kedrai tukutuku kei na nodra veiliutaki na mata tamata na Iperiu, Jiu se Isireli [na veiyabaki e volai oqori e nanumi ga enai tukutuku ni veigauna, ia kua ni leqataka sara me vaka na ka eda sa kila ena 1939 se 1945: 1. 2000-1500 BC/BCE era a liutaki Isireli ko iratou na Qase [patriarchs]: Eparaama, Aisake, Jekope, kei Josefa; [oqo ni a sa bera ni tauyavutaki na matanitu cokovata]. 2. 1500-1000, era a veiliutaki na parofita: ko Mosese, Josua, ko ira na Dauveilewai, se Dauveivakadodonutaki me yaco vei Samuela. 3. Ena yabaki 1000-500, era sa mai veiliutaki na tui: tekivu mai vei Saula, Tevita, Solomone ka yaco yani vei Setekaia. Eda wilika talega ni a tawase rua na matanitu cokovata [rauta na 930], ko Juta kei Penjamini, ena ceva [south], e tomani na kawai Tevita me tui. Na kena koro turaga ko Jerusalemi. Ki cake, Vualiku [north] e tini na yavusa ka ra digitaka se bulia talega nodra tui. 4. Sa tarava na kau vakabobula ki Asiria na 10 na yavusa, rauta na 722, e muri na kau vakabobula ki Papiloni na rua na yavusa, Juta kei Penijamini [586]. Tarava na laki vakacoko ni lesu tale, na 10 na yavusa e cake sa ra kailoma vakalevu ka vakatokai mera kai Samaria, e na ceva [south –ko Juta, yavusa Juta kei Benijamini- matai ni lesu tale [536] ka tomana tiko na nodra kawa na Isireli. Mai na 500 me yacova na 6 BC na yabaki se gauna e loma ogo ka sega ni tiko na kenai tukutuku enai VT [mai cava ga vei Malakai rauta na 430]. Na gauna lala

430-6BC e volai kina so tale nai vola me vaka na Deuteronomical Books, na Apocrypha kei na so tale nai vola me vaka na Josefata [Josephus]. Na veivola ogo e tukuna na bula, na veiliutaki vakolono kei na nodra sasaga na Isireli mera veiliutaki ena nodra vanua me saqati Kirisi, taumada, vakakina ko Roma. Ni cakacakataki na gauna e rairai a sucu ko Jisu Karisito ena 6 BC/BCE ka sega ena 1 AD], era a veiliutaki na bête: mai vei Josua ki vei Anasa kei Kaiafa...eda wilika ogo ena Kosipeli, Maciu, Marika, Luke kei Joni. Meda lesu tale e muri: Eda na tekivu vei Ruci e dauokati me Dauveilewai se Dauveivakadodonutaki ea yaco ena nodra gauna na Dauveilewai na nona gauna, sa tarava sara yani na sucu nei Samuela [1105 se 1083 BC/ BCE], sai koya nai otioti ni Dauveilewai kai tekitekivu ni Parofita. Nai I kei II Samuela e dua ga nai vola balavu, ia sa wasei me vukea na kena wiliki kei na kena volai vakai vola. Enai VT VakaIperiu e tiko enai wasewase e vakatokai na Parofita Taumada [Former Prophets], ka sega ni vaka nai tuvatuva ni VT vakavavalagi, se vakaViti, ia e dua ga nai vola enai VTM. E nanumi ni a vola eso na tiki ni vola ogo ko Samuela, baleta ni a mate ni sa bera ni volai vakaoti nai I Samuela [25:1]. Na yacai Necani na parofita kei Kata [I Veigauna 29:29] erau vakaitavi talega ena kena volai. Baleta nai vola nei Josua, Samuela kei na Tui sa baleta nai tukutuku ni veigauna ni bula ni mata tamata na Iperiu, ea rairai ni a vakasoqonivata ena gauna ni nodra tiko vakabobula mai Pabiloni, ea qai volai vata nai vola taucoko, [raica I Sam 27:6; 2 Sam 13:18; 2 Sam 1:18]. Ko Samuela nai otioti ni Dauveilewai, se Dauveivakadodonutaki, Daurairai ka Parofita talega. Eda sa kila ni ko ira na Dauveilewai era dui turaga kei na marama qaqa ga ena nodra dui yavusa, ka sega sara ni dua me i liuliu ena yavusa 12 taucoko me vakataki Mosese, se ko Josua. Ni oti na nodra veiliutaki na Dauveilewai, sa veisau na nodra vakasama na lewe ni vanua me vaka nira sa vinakata me sa dua na nodra tui. Na bête [daunilewa talega 'judge'] ko Ilai [Eli -high - cecere], e rairai e dua e kilai levu vei ira na yavusa e 12. Ia, erau sega ni vinaka koi rau na luvena tagane me rau kenai sosomi ni sa qase mai. Ogo na vanua e curu mai kina ko Samuela, nai otioti ni Dauveilewai, tekitekivu ni parofita, e dua sa kilai ni tekivu kina na veiliutaki ena yavusa e 12...sa vakarautaka vinaka na lako mai ni tui. Eke sa sosomitaka na bête ko Ilai ka tekivu vakalesuya tale na yavusa e 12 me vakayacora na nodra gagadre na lewe ni vanua me sa dua na nodra tui, [I Sam 6-9]. Ko Samuela ea bulia nai matai ni tui, ko ya ko Saula, ka vakakina nai karua ni tui, ko ya ko Tevita. Ena wasei vakaogo nai tukutuku se lewe ni vola

enai I Samuela: Wase 1-7: Na sucu kei na tubucake nei Samuela ka yaco me parofita ka Daunilewa, se Daurairai, ena nona a vakasalataka na mataivalu ni Isireli mera valuta ka vakadruka na nodra meca. Ni sa qase mai ko Samuela, era a nanuma na Isireli me sa dua na nodra tui ka me liutaki ira. Wase 8-15:35: Ea vakasalataki Samuela na Kalou me buli Saula na luvei Kisi, mai na yavusa ko Penijamini me sai matai ni tui e Isireli. Erau qaqa ena valuta ira na Amoraiti kei na Filisitia ko Saula kei Jonacani na luvena. Ia, sa raica na Kalou ni sega ni dauvakarorogo ko Saula ki Vua, ka sa macala ga na kenai sau. Wase 15:35-31-13: Sa vakasalataki Samuela na Kalou me buli Tevita lo ga me sa tui, na luvei Jese mai Peceliema. Sa yaco me dua na qaqa kilai ka rogo ena nona a vakamatei Koliaci mai Kaca; ia sa vuvutaki koya ko Saula. E dina ga ni a vakawatitaki Maikali na luvena, ka rau a veitau dredre sara kei Jonanaci na luvena talega. Ea drotaki Saula voli ko Tevita, ka lako yani me la'ki' tiko vata kei ira na kai Filisitia. Ea mate enai valu ko Saula na tui kei Jonacani na luvena. Sa maroroya na Kalou na nona vosa ni yalayala, ko ya me tui ko Tevita [I Samuela 16:1]. Nai II Samuela, nai kuri ga ni I Samuela ka ni dua ga nai vola ia e baleta tabakidua ga na veiliutaki nei Tevita na Tui. Ni mate o Saula, sa tui e Juta ko Tevita; e 7 na yabaki na veivaluvaluti kei Isiposeci na Tui na luvei Saula, oti sa qai Tui ena yavusa 12 ko Tevita. Sa bibi ni sa tauri Jerusalemi ko Tevita mai vei ira na Jepusaiti ka bulia me nona koro turaga. A sega ni vakadonuya na Kalou me tara nona vale, ia ena dua ga na luvena ena qai tara...eda kila ni ko Solomone. Sa yalataka ga na Kalou ni na tui tawamudu nona kawa. Sa dau qaqa ko Tevita enai valu ka yaco me tara rawa e dua na matanitu levu [empire]. Ni valavalaca ena nona domoni Pacisepa ka mate kina ko Uraia na watina sa vakavuna me kune kina na leqa ena matavuvale vakatui me yacova sara na nona valuta tamana ko Apisalome. E sega ni tamata dodonu vakaoti ko Tevita, ia ni vakayacora tiko na loma ni Kalou, sa lomani Isireli na Kalou, ni riba tani sa dau totogitaki me rawa ni veisau. Nai I Samuela 13:13-14 kei na Cakacaka 13:21-22 sa tukuni Tevita ni 'tamata sa vaka na lomaqu' [a man after God's own heart]. Vakatotolo ga nai II Samuela:1.1-27: Sa tagicaki Saula ko Tevita; 21-4.12: Sa Tui Juta ko Tevita; 5.1-6.23: Sa Tui ena yavusa 12 se Isireli taucoko ko Tevita; 7.1-29: Sa vakadeitaka na nona vosa ni yalayala na Kalou vei Tevita ni na tui tawamudu nona kawa; 8.1-10.19: Na nona vakacibi valu ko Tevita; 11.1-12.31: Sa domoni Pacisepa na wati Uraia ko Tevita; 13.1-14.33. Sa yalataka na Kalou ni na tiko vakaca na kawa nei Tevita ni sa

talaidredre:Tama, Amoni kei Apisalome; 15:1-20.22: Sa valuti [kutaki-coupe] tamana ko Apisalome; 20.22-21:22: Na Veika tale es e yaco ena gauna ni veiliutaki nei Tevita; 22.1-23.7: Nona Serekali na Tui ko Tevita; 23.8-39: Ko Tevita na Qaqa enai Valu; 24.1-25: Sa wilika na lewe ni vanua ko Tevita kei na togotitaki nei Isireli.

I Samuela 2:18-26 [wilika kece na wase 1-2]:

Sa dau sikovi Samuela ko Ana ena veiyabaki ka kauta vua na nonai sulu se kote lineni. Baleta ni tubu cake tiko ko Samuela sa na duidui nai sulu kei na kena levu me veirauti kei na cauravou sa tubu tiko. Sa salavata tiko na cula ni sulu kei na nona masu ena loloma; ni sa laki daramaka na cauraou lailai sa kila tiko ni salavata tiko yani ena loloma vakatina kei na masu. Eda a raica oti ni vakaluvani tikoga ko Penina ka sa dauvakamaduataki Ana ni sega na luvena. Ia sa sega ni yalolailai ko Ana, sa vakaraviti koya vua na Kalou ena masu vagumatua ka soli vua ko Samuela taumada qai muri na kena vo ni luvena e lima. *Sai naki nei Ana me soli Samuela lesu tale vua na Kalou. Sa talei na nona waraka ko Ana na gauna ni Kalou ka sega ga ni vakariri. Sa yaga dina na vosota vakadede.* II. Sa vakayacora na nonai tavi vagone ko Samuela ena veivakavulici nei Ilai na Bete. Sa tekivu daramaka ko Samuela na ‘efoti lineni’ nai sulu vakabete ka sa veivakarautaki na Kalou enai tavi sa tu e matana. Sa sega talega ni cegu ko Ana me dau taleva na luvena ka a solia vua na Kalou. Sa vakalougatataki Ana na bete ko Ilai ka sa solia tale na Kalou vei Ana e tolu na luvena tagane kei na rua na luvena yalewa. III. Sa sega ni vinaka e na matai Ilai na nodrau bula na luvena tagane, koi rau me rau na sosomitaki koya ena cakacaka vakabete, erau sai valavalaca ena mata ni Kalou, ena matai Ilai, e matadra talega na lewe ni vanua. Sa yaco vei rau nai totogi ni talaidredre. IV. Na tikina 26 sa voqa kina na vosa talega ka cavuta ko Luke me baleti Jisu ni sa yabaki 12, “*A sa tubu tiko na gone ko Samuela, a sa vinakati koya ko Jiova kei ira talega na tamata.*” Luke 2:52: “*A sa tubu cake ko Jisu, ena vuku kei na yagona talega, a sa vinakati koya vakalevu cake tikoga na Kalou kei ira talega na tamata.*” Sa dusia na veivakalougatataki ni Kalou kei na veisusu erau sa vakayacora nai tubutubu, ko Elikana kei Ana, ko Josefa kei Meri. *E rua na tubutubu oqo sa boleiki keda tikoga ka tarogi keda se vakacava nai vakarau ni noda veisusu vei ira na luveda, meda sai vakarau kai*

vakaraitaki vei ira na luveda, mera daumasu, mera daulotu, vakavulici ena wili Vola Tabu, masumasu, talairawarawa ka dauloloma!

B. Ai Vakamacala ni Same: B: *Sa dauvakayagataka vakalevu ko Jisu na Same ena nona vunau kei na nonai vakavuvuli, baleta ga ni sai vakarau ni nodra bula, ena nodra bula vakavuvale kei na lotu mera dau lagata se cavuta na Same. E 150 na Same era a vakasoqoni vata ena dua na gauna balavu, ka ra dau vakayagataka ena nodra: vakacaucautaka na Kalou, ena nodra vakavinavinaka Vua na Kalou, ena nodra tusanaka na nodra vakabauta, ena nodra tukuna na nodra vakanuini, ena nodra dui rarawataka na tamata yadua na nodrai valavalaca, kei na Nona Dina tu ga na Kalou ni lomani ira ka dauvukei ira talega. Na uto ni Same sai koya na bibi ni nona vakararavi se vakabauta na Kalou na tamata yadua. Sa vinaka talega meda raica kina na nona tukuna vakadodonu na tamata na nona gagadre se cikecike Vua na Kalou. Na Same sa yaga ena draki ni bula kecega eda kila ka sotava na tamata, meda dauvakayagataka me yaga ki na noda bula ni vakabauta! II. Ena vuku ni noda dau taleitaka na Same, ena uasivi meda raica na kenai wasewase e 5 ka muria vinaka nai vola e lima nei Mosese sa vakatokai na Penitatuki [Penteteuch-pente-5, teuch- vakaro se lawa]. Na veiwasewase sa dusia vakararaba ga na veiulutaga sa vakabibitaki ena veivola e lima. Sa kenai balebale ko ya ni Same: 1. Same 1-41 ena salavata kei Nai Vakatekivu [Genesis]. Me vaka ga na veibuli ni Kalou enai vakatekivu, na lutu ni tamata enai valavalaca, ka yalataki na veivueti ni Kalou. E levu na Same ogo e tukuni ni a vola ko Tevita ka sa vakaraitaka na nona vakalougatataki na tamata, nona lutu mai na liga ni Kalou, kei na nona vakabulai mai Vua na Kalou. 2. Same 42- 72, na Lako Yani [Exodus], ea vola ko Tevita me baleti Isireli, sa vakarusai ka vakavoui tale. Sa vakabulai Isireli na Kalou, ka sega ni yaga me vaqara tale edua na sala, mera rai ga Vua na Kalou, sai Koya ga na Sala mera vueti ka vakabulai kina. 3. Same 73-89 sa salavata kei na Vunau ni Soro [Leviticus], ea vola ko Esafa kei ira na nona kawa. Sa vakabibitaki kina na Vale ni Soro, na Nona lagilagi na Kalou, sa cecere ka kaukauwa. Sa na gole kina na tamata me vakabulai ka vakarokorokotaka na Yacana Tabu. 4. Same 90-106, Tiko mai na Lekutu [Numbers], era lewe levu era kainaki ni ra vola ka sa baleta na veiwekani nei Isireli kei na veimatani tu sa wavoliti koya kei na Nona lewa na Kalou na matanitu ko Isireli kei na veivanua kecega era sa vakarorogo ki na nona lewa. 5. Same 107-150 nai Vakaruva [Deuteronomy –deut -2, nomy-lawa] sa kainaki ni a vola ko Tevita ka vakabibitaki kina na Kalou kei na Nona Vosa. Sa levu kina na sere ni veivakacaucautaki, veivakarokorokotaki kei na vakavinavinakataki ni Kalou. E levu na Same ogo era sa volai me lagati ena soKalou, ka sa rawa meda vakayagataka talega meda lagata Vua na Kalou, se meda vola eso nai vakarau ni soKalou me salavata kei na veiSame ogo. 6. Na Same 1, raica na kenai vakamacala e cake. Sa buli keda na Kalou ka bulia na veika kece ni sa vinaka. Dina ga ni sa lutu na tamata, sa tekivu talega na nona cakacaka na Kalou me veivueti ka veivakabulai baleta ga ni sa lomani keda. 6. Na Same 148 mai nai Wasewase V ni Same 107-150, sa vakayagataki na Same ogo ena soKalou ka rawa ni lagati vakasere se serekali. E rawa ni da vakayagataka meda bulia kina noda masu kei nai vakarau ni soKalou.*

I. Same 148: Sa vakauqeti keda na Daunisame meda duavata e vuravura kecega ena vakarokoroko kei na vakavinavinaka vua na Kalou ka vakasulutaka se vakaiukuukutaka na veika buli. Na vuravura sa vakaisulutaka na Kalou ena wai: wasawasa, uciwai, na bukawaqa, na waicevata kei na cagi. Na Kalou sa vakaisulutaka se vakaiukuukutaka na ulunivanua kei na veikau drokadroka se dui roka. Sa tomana na sere me kaya ni lomalagi sa vakaisulutaka na matanisiga, na vula kei na kalokalo. Ni raica na Daunisame na veika kece oqo sa dodonu ga vua me vakarokoroko ka vakacaucautaka na Kalou. Sa vakaitavi yadudua kina na veika buli e vuravura me vaka e dua na matasere levu sa dui tu na veidomo duidui era sa duavata mera rokova ka vakacaucautaka na Kalou [combined choir or orchestra]. Sa dodonu me vakakina na domo ni noda vakavinavinakaka ka vakacaucautaka yadudua se vakaivavakoso na Kalou levu oqo na tamata, ia na noda vakacaucau duidui, sa rogo vua na Kalou ko Jiova ena vosa eda dau kaya kece, “Praise the Lord!”

C. Ai Vakamacala me baleta nai vola ki Kolosa: *Ko Kolosa e dua na koro levu ka rauta e 100 na maile [200 kilomita] mai Efeso. E sega ni sa butuki Kolosa ko Paula, ia e marautaka ga na tubu ni lotu mai kea [1:3-7; 2:6,7]. Era rogoca nai tukutuku Vinaka mai vei Epafira [Ephaphras] na kai Kolosa se vakaitikotiko kina [1:7, 4:12, 13] ka rau a tiko vata kei Paula e vale ni veivesu ka volai kina nai vola oqo [1:14; 4:3,10,18]. E lewe levu mai Kolosa era kai matanitu tani [1:27] ka ra dau qarava na kalou tani eso ka vakasinaitaka nodra bula nai vakavuvuli tani eso. Ke ra gadreva dina na lotu vei Karisito me tauri ga ko Karisito ka sega ni biu laivi ga eso na veika era vakabauta e liu ka maroro eso mei kuri kei Karisito. Sa kaya ko Paula ni dua sa via lotu vua na Kalou mera vakabauti Jisu duadua ga, sega ni dua na kenai kuri. A volai mai Roma ena nona tiko vakabobula ko Paula, rauta na 60 AD/ACE]; kenai naki ga me sabaya na veika e curu mai na Lotu mei kuri ni vakabauti Karisito. Sa vakadeitaka ko Paula ni sa rauta ga na vakabauti Karisito.*

I. Kolosa 3:12-17: Na tikina totoka [3:12-17] baleta ni sa tuva vakamatau ko Paula na veika meda vakayacora vua na noda Kalou ena noda bula ena veisiga yadua. Sa tukuni ira nai vavakoso: “...dou vakaisulu, me vaka dou sa nona digitaki na Kalou, oi kemudou sa yalosavasava ka dauloloma, ena yalovinaka, ena yalomalumulumu, ena yalomalua...” mera ‘vakasulumi’ [tokara, daramaka, me tiki ni yagomu, bulataka na bula vakaJisu: 1. Vakamurimuri Jisu, vuli vei Jisu, vakabauti koya me yure ena nomu bula na nona dauloloma ka dauveivosoti [12, 13]; 2. Me tuberi keda ka vakauti keda

na loloma [12]; 3. Me lewa na uto ni noda bula na Karisito [15]; 4. Meda tamata dauvakavinavina [15]; 5. Me tiko kei keda na Vosa ni Kalou ka vakayagataka ena veigauna kecega. Me da vakavinavina ka vakacaucautaka tiko na Kalou oqo ena veigauna kecega ena same, sere, meke vakayalo [16]; 6. Me da bula [valavala, ka eda kitaka, vosa, cakacaka, ‘vosa tara’], meda kila tiko ni da sa matataki Jisu ena vanua eda bula kina [17]. II. Ko na taura e levu nai vola [cards] ni Siga ni Sucu ka levu vei ira ena veivakauqeti ni kauta mai na vakacegu, na loloma kei na veivinakati, ena Siga ni Sucu [Christmas] sa baleti Karisito. Sa vakakina nai vola e na tukuna na yacai Jisu me solia na vakacegu: Imanueli, Vakabula, Mesaia, Karisito, Luve ni Kalou...sa dusi Jisu ga o oya meda ‘vakaisulu’ kina se vakabauta.

D. Ai Vakamacala me baleta na Kosipeli nei Luke: *Ko Luke na vuniwai [Kolosa 4:14] ka volavola vei Ciofilo, e matata sara ena Cakacaka [Theo-Kalou, philo-loloma], e rairai dua na turaga lotu se nai vavakoso era lomana na Kalou. Ko Luke e dua vei iratou na Kosipeli suivata [synoptic]: Maciu, Marika kei Luke; eratou kauta mai nai vurevure ni nodratoui tukutuku ena vanua vata. Oqo na vuna e tautauvata kina e so na nodratoui talanoa, ia sa koto ga na nodratou dui naki ka vakavuna na duidui vakalalai ni talanoa eso kei nai tuvatuva ni veika e yaco. Sa tiko e so nai tukutuku volai ena gauna ko ya, ia ko Luke e gadreva me vola e dua nai tukutuku tuvani vakamatau mai nai tekitekivu [an orderly narrative or history] ni bula, cakacaka nei Jisu [Gospel-Kosipeli mai na vosa vakavavalagi makawa na ‘god-good+spell-’tale’ or ‘news’, e vu mai na vosa vaKirisi na ‘euangelion’: ‘eu’ good + angelion-message]. Ko Luke sa vakabibitaka na vakasama bibi oqo: na dina ni Loloma Savu ni Kalou ka a lako mai vuravura baleta me mai nodai Vakabula na lewei vuravura, ko ya e rua na vakasama bibi ka sereka ena nonai talanoa enai vola oqo. Nai talanoa totoka me baleta na titobu kei na cecere ni Loloma ni Kalou: Na Kai Samaria Dauloloma [10:25-37]; Na Sipi a Yali [15:1-7], na Gone a Yali [15:15:11-32]...se na Tama Dauloloma na Kalou; ko Luke taudua ga a tukuna nai talanoa ni Daukumuna nai Vakacavacava [15:1-10]; na vosa ni yalayala vua na tamata i valacalaca mai na kauveilatai ni sa vosoti ko ya na Kalou ka lako talega ki Parataisi ni Kalou [23:39-43]. Na i tukutuku talei ni Yalo Tabu ni Kalou sa matata sara e na Gosipeli ka laki tomani ena Cakacaka: ko Joni na dauveipapitaiso e cakacaka ni Yalo Tabu [1:1:15];sa kunekune ko Meri ena veivakarurugi ni Yalo Tabu [1:35]; sa salavata ko Jisu kei na Yalo Tabu ena nona temaki [4:1-18; 10:21] kei na Yalo Tabu nai solisoli uasivi taudua ni Kalou [11:13]. Sa vakabibitaka talega na masu se na tamata daumasumasu ko Jisu [6:12; 19:18]; sa masu tikoga me yacova sara na kauveilatai 23:34, 38]. E tolu nai talanoa totoka sa dusia ko Jisu ena bibi ni masu: 11:5-9; 18:1-8, 9-14]. Sa vakabibitaka talega ko Luke na nona lomani ira na dravudravua ko Jisu: sa vunautaka nai tukutuku vinaka vei ira na dravudravua [4:18;7:22]; sa nodra talega na veivakalougatataki ni Kalou [6:20]; era sureti talega ena kanavata levu [14:13,21]; ko Lasarusa na tamata dravudravua sa nona na*

bula vata kei na Kalou [16:2-22];sa vakasalataki iratou na tisaipeli me volitaka nai yau sa tu vei iratou ka solia vei ira na dravudravua [12:33]. Sa vakadeitaka ko Luke ni dina taucoko na tucake tale mai na mate; sa kana ika vata kei iratou na tisaipeli [24:42-43], ka sega ni dua na tevoro se yalo bula ia na Turaga ko Jisu, sa Tucake Tale mai na Mate. Na dina ni tucake tale mai na mate sa tomani yani enai kuri ni nonai vola... Nai vola, na Cakacaka ni Apositolo [Acts of the Apostles] sa tomana kina na dina ni tucake tale mai na mate ka toso yani ena cakacaka veivakurabuitaki ni Yalo Tabu ena nodra bula na vakabauta kei na kena tukuni nai tukutuku vinaka ni veivakabulai, veivagalalataki vakayalo ka vakayago sa mai vakayacora ko Jisu kei ira na muri Jisu.

Luke 2: 41-52:

Sai vakarau nei Meri kei Josefa me rau dau kauta na luvedrau ulumatua ko Jisu ki Jerusalemi ka me vukei kina na nona vakabauta, nai vakarau ni lotu kei na kenai valavala. Oqo na gauna bibi ka dau vakananumi kina na veivakabulai levu sa cakava na Kalou mai Ijipita, na Kanavata ni Lakosivia [Lako Yani 23:15; Vakarua 16:1-8]. Sa matata tu veirau na veika sa tukuna oti na Kalou me baleti Jisu. **E rau sa gu me vakayacora vakavinaka nai tavi vakaitubutubu.** II. Ni sa yabaki 12 ko Jisu [yabaki 12 talega ko Samuela sa vosa vua na Kalou], sa vakatokai me cauravou ka sa sega ni vakasaurarataki me salavata kei rau nai tubutubu. Sa rauta me rau taro kina ni rau sega ni raici koya tiko enai lakolako lesu. Ena gauna oqo sa na tukuni na yacana vei ira na weka se na ovisa ni lakolako ni sa yali tiko [missing person] me rawarawa na nona vaqarai. E se bera ni biuti Jerusalemi na gone yabaki 12 oqo, ia e tiko ga e vale ni soro. III. Sa vakarorogo ka taroga na taro veivakurabuitaki ko Jisu vei ira na qase ni lotu ena vanua ni veivosaki e tiko kina [temple court]. Eda sa kurabui talega me vakataki ira na qase ena vuku kei na kila sa tu vua na gone yabaki 12 oqo. IV. Nai sau ni taro nei Jisu vei rau nonai tubutubu e sega ni viavialevu, ia sa dodonu ga me rau kilai koya e sauma tiko na taro, **na luvedrau ko Jisu, ia sa Luve ni Kalou talega.** V. Na tikina 51 sa vakaraitaka na totoka ni nonai vakarau na gone ko Jisu kei na tikina 52 sa koto e cake, sa vakaraitaka ga na gone oqo, me vakataki Samuela *sa vinakata ka taleitaki koya vakalevu cake tikoga na Kalou kei ira na tamata kecega.* **Sa tu na veika cecere ka dina sa vakavuna na nodrau vinakati vakalevu kina na gone ruarua oqo ko Samuela kei Jisu.** *Sa waraki Jisu tu nai tavi bibi e muri, ia sa dodonu ga me tekivu se yavutaki vakavinaka nona bula me vaka eda wilika tiko enai veitikina e cake.* Eda sa vakavinavinakataka tikoga na

totoka kei na maqosa ni veisusu vakatama, vakatina vei rau ko Josefa kei Meri. VI. Eda na taroga tikoga na veika eda vakaitavitaki keda kina ena nodai tavi loloma vakaitubutubu. *Sa dua na bolebole levu sara vei keda nai tubutubu ena noda vei susu mera tubu cake na luveda me vinakata vakalevu tikoga na Kalou kei ira na tamata kecega.*

3. Na Sala ni Vuli Vola Tabu [Bible Study Methods], na sala ni vakadewataki ni vosa [exegetis]:A. Ni soli mai na lesoni se tikina mo wilika: wilika sara, oti qai wilika nai talanoa ni bera na lesoni, tarava nai talanoa ni oti na lesoni ko ya [context]. B. Tovolea mo kila toka nai naki ni kena volai nai vola koya; me vakataki Joni 20:30-31.C. Wilika tale na lesoni ka toqa na vosa kei na vakasama bibi e lauti iko? D. Ko raica rawa e dua na vakasama e buwawa ka sega ni macala vinaka, raica tale ka wilika na kena vakadewa vakavavalagi, kena e rawarawa? E. Raica tale na tikina enai Vola Tabu e rawa ni vakamacalataka na vakasama ko raica tiko, me vaka ena veivola tale eso enai Vola Tabu.Vakayagataka e so na taro ena vosa: A cava [what]? Gauna cava e volai kina se cavuti kina na vosa [when]? A cava na vuna [why]? Cava/yaco/rawa vaka evei [how]? F. Raica na “a” “b” “c” lalai enai Vola Tabu vakaidusidusi ka tukuna na vanua mo wilika tale me vakamatatataka na tikina ko wilika tiko; na references se foot/end notes. Indexes enai VT Vakavavalagi. G. Dikeva na vakayagataki ni gauna [tenses]: “Au a lako!” [past], “au sa lako!” [present] kei “au na lako!” [future]? I. Raica rawa e so na vakasama vou? [Goleva na veitikina ena lesoni ni kua? Se dua ga na tikina] J. Mo nanuma tiko ni ko wilika tiko e dua nai vola ka volai ena 2000 vakacaca na yabaki sa oti, mo vakasamataka na i tuvatuva ni vanua [geography], nai tovo ni bula, [culture and traditions], na veika e yaco ena gauna koya [history], kei nai vakarau ni nodra volavola [literature].K.Ia sa dei tu ni ogo na vosa ni Kalou, e vosa bula [Ipiriu 4:12]. Mo masulaka ka nuitaka na Kalou ena nomu vukei ni sereki ni vosa.L. Sa kena gauna ogo mo tovolea ke ko gadreva me toso cake tikoga na nomu kila na i Vola Tabu , mo tekivu vakavolia e so nai vola ka rawa me vukei iko. Eso nai Vola Tabu sa tu vata kei na kenai vakamacala [Commentary] se Dictionary of the Bible kei na nomu Dauwilika wasoma na Taro enai vola ni Sere vakaviti sa no kina na yavu ni noda vakabauta kei na cioloji ni lotu. M.Na kena i otioi mo qai taroga na taro: A cava e da vulica rawa mai nai talanoa ogo? Se A cava na kenai balebale vei au/kena yaga vei au ena noqu i tutu vakatamata, vakalotu vakarisito, etc. se cava na kenai balebale /yaga ki nai vavakoso? N.Kua ni rawai sara ena muria nai kalawa e soli yani enai vola baleta ni na tubu mai eso na vakasama e vakavotuya na Yalo Tabu, me golevi sara koya.

VEIKAUWAITAKI: A cava meda cakava me sureti kina ko ira era sega ni lewe ni lotu? E dua e da nanuma meda sikovi koya? A cava tale e rawa ni vakayacori?

Jovili kei Lisa Meo